

Arvydas Pocius:

„Visuomenė išmoko suprasti grėsmes“

Stojimo į NATO ir ES išvakarėse atlikti daug namų darbų teko ne tik politinėms institucijoms, bet ir Lietuvos žvalgybai. Valstybės saugumo departamentas čia taip pat stovėjo pirmoje fronto linijoje.

„Buvo reikalinga, kad VSD įsijungtų į ES šalių specialiųjų tarnybų, žvalgybos institucijų būrį. Reikėjo atlikti nemažai namų darbų, vidinių struktūrinių pertvarkymų tam, kad įgytume tarptautinių partnerių pasitikėjimą“, – prisiminė tuo laikotarpiu tarnybos direktoriumi paskirtas Arvydas Pocius.

Šiuo metu advokatu toliau dirbantis buvęs žvalgybos vadovas šypsosi, kad kadaise pradėjęs teisininko karjerą, niekada nebūtų pagalvojęs, kad tam tikru gyvenimo momentu atsidurs VSD.

Per vadovavimo laikotarpį 2004-2007 m. jam didžiausią įspūdį padarė departamento pareigūnų branduolys – nors institucija buvo labai jauna, anot jo, buvo jaučiamas didžiulis susitelkimas.

„Tuo metu departamentui nuo atkūrimo pradžios

buvo suėję kiek daugiau nei 15 metų. Departamento darbuotojų daugumą sudarė palyginti jauni savo amžiumi pareigūnai. Sakydavau, kad profesinės veiklos prasme savo tarpe neturime nė vieno pareigūno, kuris žvalgybos tarnyboje būtų sulaukęs pensijinio amžiaus ir galėtų perduoti patirtį jaunesniems kolegoms, todėl jaučiamės lyg kokie nepilnamečiai jaunoje tarnyboje. Reikėjo kliautis ta patirtimi, kokia egzistavo tarnybos viduje ir imtis iniciatyvos sustiprinant tarptautinius ryšius“, – prisiminė A. Pocius.

– Kokiais savo nuveiktais darbais labiausiai didžiuojatės?

– Kaip vieną sėkmingiausių pasiekimų vertinčiau tai, kad mums pavyko įgyti tarptautinį pasitikėjimą, užsimezgė tikrai platus bendradarbiavimas su giminingomis arba tapačiomis žvalgybos struktūromis ES ir NATO šalyse. VSD tapo praktiškai visų šiose valstybėse veikiančių formalių ir neformalių klubų nare. Pažintis iš deklaratyvios pozicijos peraugo į konkrečias tarptautines ilgalaikes operacijas su užsienio partneriais.

Ši aplinkybė padėjo sustiprinti ir mūsų bei kitų šalių vyriausybių ir politinių institucijų nusiėtikimą Lietuvos atžvilgiu – buvome pripažinti tinkamais narystei NATO ir ES. Manychiau, departamentas pagal savo funkcijas ir tuometinius gebėjimus, susitvarkė su uždaviniu.

Kita užduotis buvo įgyvendinti departamentui pavestas funkcijas pagal to meto uždavinius valstybėje. Kiekvienas laikotarpis iškelia savas problemas ir įvairiausius iššūkius.

– O kokie didžiausi iššūkiai tuomet egzistavo šalies viduje?

– Man, asmeniškai, teko susidurti su tuo laikotarpiu buvusiu nesveiku, ydinga konkurencija, funkcijų dubliavimu ir nesusikalbėjimu tarp skirtingų teisėsaugos institucijų: kas kokią veiką išaiškina, kas bus pirmesnis ir panašiai. Tokiam nesusikalbėjimui įtakos turėjo ir įstatyminės bazės neaiškumai.

VSD pagal tuometinę įstatymo redakciją praktiškai buvo atsakingas už viską: kovą su korupcija, valstybės ekonominių pagrindų apsaugą, netgi už atskirus vadovybės apsaugos klausimus. Tuo pačiu, VSD buvo ir teisėsaugos institucija, galinti vykdyti ikiteisminius tyrimus, nors pagrindinės tarnybos funkcijos yra žvalgyba, kontržvalgyba. Toks platus veiklos spektras vienai institucijai nepakeliamas, tai lėmė kurį laiką buvusį funkcijų dubliavimąsi su kitomis institucijomis – reikėjo pasirinkti prioritėtines sritis ir užbaigti šią ydingą konkurenciją.

Taigi, tuo metu kūrėsi naujos tarnybos, stiprėjo Specialiųjų tyrimų tarnyba, pavyko suderinti veiklos sritis su Kriminaline policija, Mokesčių policija reformavosi į Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybą, galiausiai, sukurta šiuolaikiška Muitinės kriminalinė tarnyba.

Įsitvirtinęs visų šių tarnybų tarpusavio bendradarbiavimas kėlė pasitikėjimą pareigūnais, o VSD leido susitelkti savo pagrindinių funkcijų – žvalgybos ir kontržvalgybos funkcijų vykdymui.

Užsimezgdus tarptautiniams ryšiams, mūsų paheidavimas visiems partneriams būdavo sudaryti galimybes mūsų pareigūnams mokytis ir stažuotis. Šis procesas buvo gana sėkmingas ir nemažai mūsų pareigūnų stažavosi įvairiose šalyse. Su dideliu dėkingumu noriu pažymėti mūsų pietinius kaimynus – Lenkijos kolegas, kurie mūsų darbuotojus mokė ilgalaikėse programose įvairiose srityse. Tai leido pasitikrinti kvalifikaciją, giliau susipažinti su žvalgybos institucijų darbo specifika, kurią galėjome toliau taikyti praktinėje veikloje. Lietuvoje juk nėra žvalgy mokyklos, tokie specialistai nerengiami dar ir dabar.

– Tuo metu buvo sunku pritraukti reikiamų žmonių žvalgybiniam darbui?

– Kūrėme pamatus ir tradicijas. Reikėjo, kad nauji pareigūnai suvoktų, jog ši veiklos sritis gerokai skiriasi nuo darbo giminingose tarnybose, ir ypač, nuo kitų profesijų.

Kita vertus, departamentui buvo reikalingi žmonės, ne tik išmanantys žvalgybinės veiklos metodus, bet ir analitikai, galintys analizuoti valstybės saugumui svarbius procesus. Tai buvo ir yra svarbu analizuojant ir prognozuojant galimas grėsmes valstybės saugumui, teikiant ne tik

žvalgybinę, tačiau ir analitinę informaciją valstybės vadovams įvairiausiais su valstybės saugumu susijusiais klausimais.

Be analitinę veiklą išmanančių pareigūnų buvo neįmanoma pasiekti užsibrėžtų tikslų, šiuolaikiškai aprobuoti gautą žvalgybinę informaciją, todėl buvo pasitelktas ne vienas mokslininkas.

– Kokie tuo metu egzistavo stereotipai, klūstys?

– Departamentas ne visais atvejais galėdavo reaguoti į viešai išsakytas pastabas ir įvairiausius gandus apie VSD darbo specifika.

Tai susiję žvalgybinės veiklos specifika ir žvalgybinės informacijos teikimu. Reikėjo nemažai laiko atsirasti supratimui, kad žvalgyba negali viešai skelbti surinktos žvalgybinės informacijos. Nors būdavo atvejų, kai toks požiūris tikrai egzistavo. Departamentas sulaukdavo labai daug užklausų ir iniciatyvų viešai pateikti įvairiausios informacijos. Ne paslaptis, kad kai kurių tokių užklausų atsiradimui turėjo įtakos atskirų konkuruojančių politikų ar verslo interesai.

Dėl žvalgybinės informacijos teikimo egzistuoja ilgalaikis ir labai svarbus principas „būtina žinoti“. Pagal savo prigimtį žvalgybos institucija nėra vieša organizacija.

Todėl žvalgybinės informacijos pateikimo tvarka Prezidentui, Vyriausybės vadovui ir kitoms institucijoms, kurioms pagal darbo pobūdį yra „būtina žinoti“ yra griežtai reglamentuojama.

Kadaise net iš užsienio partnerių esame gavę pastabų, kaip jie patys išsireiškė, kad mūsų valstybėje „trūksta pateiktos įslaptintos informacijos apsaugojimo kultūros“. Perdavus viešai neskelbtiną informaciją, ji gana dažnai vienokiu ar kitokiu būdu pasklisdavo. Pastebėdavome, kad apie tokią informaciją sužino tie, kuriems nėra būtina žinoti. Kad tokie atvejai būtų išgyvendinti, reikėjo subręsti – suvokti tarnybos funkcijas ir suprasti, jog su slapta informacija negalima elgtis kaip su gauta sensinga vieša žinia. Nuo mano vadovavimo laikotarpio iki dabar įvyko nemažai gegimų pokyčių šioje srityje.

Prie to prisidėjo ir žvalgybos institucijų viešai skelbiami grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimai.

– Kaip manote, tai prisidėjo ir prie grėsmių prevencijos Lietuvoje?

– Prisidėjo. Būdavo bandymų tai daryti ir anksčiau, tačiau neretais atvejais būdavome kritikuojami, jog paskelbtoje informacijoje nenurodomos detalės, pavardės ir panašiai. Tačiau palaipsniui visuomenė vis labiau pradeda suprasti žvalgybos institucijų skelbiamos informacijos svarbą ir reikšmę. Lietuvos žvalgyba pristato grėsmes neatskleisdama detalių, tačiau išryškindama rizikos faktorius.

Tai – didžiulis pasiekimas.

Akivaizdu, kad visuomenė vis labiau suvokia pateiktos informacijos svarbą, suprantant, jog išvados apie grėsmes daromos surinktos patikimos žvalgybinės informacijos pagrindu.

– Kokie rizikos faktoriai gyvenime atsiranda tapus saugumo tarnybos vadovu?

– Kaip ir bet kuriam žmogui, kuris vadovauja institucijai, kurios veiklos metodai ir, dažniausiai, rezultatai, lieka įslaptinti. Ir vis tik šios institucijos direktorius yra viešas asmuo. Vadovaujamos institucijos veiklos yra slapto pobūdžio. O vadovo, kaip viešo asmens, statusas, sukuria tam tikrą specifiką, dėl kurios gyvenimiško komforto tikrai nepatiria nei pats vadovas, nei jo šeimos nariai.

Be to, direktorius yra atsakingas už visos valstybės saugumą. Tai reiškia, kad tokį vadovą krypsta ne tik mūsų valstybės piliečių ir institucijų, tačiau ir užsienio šalių specialiųjų tarnybų akys. Todėl, be jokios abejonės, iškyla įvairių rizikų, siekiant tinkamai atlikti pareigas.

– Koks turi būti saugumo institucijos vadovas šiomis dienomis?

– Visų pirma, eidamas tokias pareigas, turi būti kompetentingas ir žvalgybos reikalus išmanan-

tis vadovas, suprantantis, kad einant į žvalgybą, vienas lauke esi ne karys. Turi turėti partnerių, kuriais gali pasitikėti ir kurie pasitiki tavimi. Šiuolaikinėmis sąlygomis būtina įgyti ir jausti pasitikėjimą iš NATO ir ES šalių žvalgybos institucijų.

Taigi, vadovas nedirba vienas. Šiame darbe individualių pasiekimų būti negali, visas darbas – komandoje.

– Kam patartumėte tapti žvalgybos pareigūnais?

– Žvalgybos darbuotojo profesija yra gana specifinė. Jai reikalinga turėti specifinių asmeninių savybių. Romantika, kuri aprašoma apsakymuose, grožinėje literatūroje, kino filmuose, yra tik pieno puta, kuri iškyla po sunkaus kasdienio darbo, įvairių problemų, vidinių išgyvenimų. Tai gana sudėtingas darbas. Prie viso to, profesionalaus žvalgybos pareigūno darbas sukelia ir tam tikrų nepatogumų šeimoje ir visuomenėje. Apsisprendimą čia dirbti gali lemti pašaukimas.

Pagrindinė žvalgybos pareigūno savybė – ištikimybė valstybės interesams. Tai – nediskutuotinas dalykas.

Dažnai žvalgams savo funkcijas tenka vykdyti atsisakant asmeninio gyvenimo komforto. Tačiau tokie žmonės valstybei ir tarnybai yra reikalingi. Jie verti pagarbos, kurią turi užsitarnauti sąžiningu darbu ir ištikimybe savo Valstybei.

Apskritai, tai yra viena seniausių profesijų pasaulyje – visais laikais egzistavo žvalgybos funkcijos. Anot istorikų, pirmosios lietuviškos žvalgybos užuomazgos atsirado dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpiu.

– Jūsų manymu, kokia reikšmingiausia operacija visos valstybės žvalgybos istorijoje?

– Buvo nemažai svarbių operacijų, kai kurios jų – tęstinės. Ne apie visų operacijų rezultatus dar ir dabar galėčiau kalbėti.

Skirtingais laikotarpiais valstybėje buvo iškilę įvairiausi iššūkiai ir grėsmės. Yra atlikta visa eilė žvalgybinių operacijų, kurios leido identifikuoti nedraugiškų mūsų valstybei specialiųjų tarnybų

asmenis ir jų atliekamus veiksmus, atskleisti nusikalstamus sumanymus, nutraukti priešiškus veiksmus ir užkirsti kelią bandymams daryti įtaką valstybėje priimamiems sprendimams.

Rašyti prisiminimų dar negalėčiau – praėjo per mažai metų. Savotiškai pavydžiu prokurorams ir kriminalinės policijos pareigūnams, kurie gali žymiai greičiau pasidalinti prisiminimais apie atskleistas veikas, papasakoti skaitytojams kvapą gniaužiančias pikantiškas detales.

–Ar VSD įgytos savybės padeda dabartiniame darbe?

– Džiaugiuosi, kad grįžau prie savo profesinės veiklos. Galėčiau pasakyti, kad įgauta patirtis departamente padarė mane tiesiog įžvalgiu. Jaučiu pasitenkinimą, kai galiu padėti konkrečiam žmogui ar verslininkui. Dėl įgytos patirties departamente, o prieš tai ir prokuratūroje, plačiau galiu vertinti įvairias teises ir gyvenimiškas situacijas ir tinkamai padėti j mane besikreipiantiems žmonėms ir juridiniams asmenims.

– Ko palinkėtumėte Lietuvos žvalgybai?

– Palinkėčiau profesinės sėkmės ir kad visuomenė dar geriau suprastų vykdomų funkcijų svarbą bei įgytų dar didesnio pasitikėjimo tarnyba. Šiuo metu pasitikėjimas yra aukštas ir kyla – linku jį sėkmingai išlaikyti. Jeigu visuomenė pasitiki tokia tarnyba, reiškia tarnyba susitvarko su savo funkcijomis ir eina teisinga linkme.

Tarnyba susideda iš konkrečių pareigūnų ir jų profesinės veiklos pastangų. Norėtusi, kad tarnyba ir toliau siektų profesionalumo, ištikimybės valstybės interesams, o pareigūnų surinkta informacija sudarytų puikią žvalgybinę mozaiką, kurios išvados leistų valstybės vadovams priimti pačius palankiausius sprendimus, užtikrinančius valstybės saugumą.

Labai džiaugiuosi, kad iš mirties taško pajudėjo departamento patalpų klausimas ir šimtmečio proga VSD įsikūrė puikiame, saugumo standartus atitinkančiame pastate.